

Snakk om språk!

Arbeidsoppgåver og bakgrunnsstoff
Nynorsk kultursentrum
2011

Til lærarane

I 2005 var det hundre år sidan unionen mellom Sverige og Noreg vart oppløyst. Over heile landet vart dette markert med slagordet ”Ei eiga stemme”. Frå 1905 utvikla Noreg si eiga røyst overfor andre land, men blei også eit samfunn med ein språkdelt kultur. Det var ingen ferdig nasjon som stod fram for verda i 1905, men ein nasjon der ein mellom anna var usamde om kva språk som skulle kallast ”norsk”. Slike diskusjonar om språk har vore det vanlege i verda: Det typiske er éin nasjon, fleire skriftspråk. Også Noreg vart eit land med fleire røyster, fleire kulturtradisjonar og fleire sentrum. I eit samfunn med kulturelt mangfald trengst også språkleg toleranse.

Dette er utgangspunktet for *Snakk om språk!*, eit formidlingstilbod knytt til tema som språk, språkleg toleranse og identitet. *Snakk om språk!* er ein gjennomarbeidd ny versjon av *Det undrande språket* som Nynorsk kultursentrum har vore på turné med fleire gonger tidlegare. *Snakk om språk* er eitt av tilboda i Den kulturelle skulesekken i Møre og Romsdal.

I dette lærarheftet vil de finne artiklar de kan ha nytte av i etterkant av besøket, elevoppgåver, rapportar og kopi av utstillingsplansjane. Vi håper at elevane gjennom arbeidet med dette blir meir medvitne om kva språket - både det munnlege og det skriftlege - har å seie for oss alle.

Ivar Aasen-tunet, 2011

Kjersti Markegård Bae
Formidlingsleiar Nynorsk kultursentrum

Indrehovdevegen 176
6160 Hovdebygda

kjersti.markegard.bae@asentunet.no
Telefon: 70 04 75 81

Nynorsk kultursentrum

Nynorsk kultursentrum er ei stifting som 22 fylke, kommunar, utdanningsinstitusjonar, kulturinstitusjonar og organisasjonar står bak. Stiftinga er ein nasjonal institusjon som arbeider for å gje kunnskap og opplevingar som skal gjere det lettare å vere nynorskbrukar.

Nynorsk kultursentrum eig og driv Ivar Aasen-tunet i Ørsta. Vi har eit omfattande omvisingstilbod, og opplegg for barnehageborn og skuleelevar er ein sær viktig del av arbeidet vårt. Eit besøk i Aasen-tunet kan mellom anna innehalde film, besøk i gamletunet der Ivar Aasen vaks opp og omvising i utstillinga om nynorsk skriftspråk.

I Aasen-tunet har vi også eit breitt kulturprogram året gjennom. Høgdepunktet er Dei nynorske festspela i juni kvart år, ei årleg feiring av den nynorske kulturen.

Les meir på www.asentunet.no

Arbeidsoppgåver

OPPGÅVE 1

Kafédiskusjon

Organiser bord og stolar i fire grupper. Læraren vel fire kafévertar og gjev dei kvart sitt emne til diskusjon. Oppgåva til kafévertane er å invitere og stimulere til diskusjon og notere ned dei viktigaste meiningane etter kvar gruppediskusjon. Dei andre elevane går til ein fritt vald kafé, set seg ned og byrjar å diskutere. Etter 10 minutt reiser alle så nær som kafévertane seg, finn ein ny kafé og tek ein ny diskusjon. Når alle har vitja alle kafeane, summerer dei fire kafévertane opp synspunkta som kom fram på eigen kafé.

Diskusjonsemne

A Alle framandord bør få norske avløyсарord som er lette å forstå og lette å skrive korrekt.

Finn argument for og imot

B Dei fleste framandord bør vere som dei er, men få norsk skrivemåte.

Finn argument for og imot.

C Om tjuе år bruker alle engelsk som arbeidsspråk i Noreg. Stemmer det? Kvifor? På kva for nokre område vil det skje først? Har det alt skjedd? Diskuter.

D Vi seier at norsk er eit lydrett språk, fordi dei fleste orda blir skrivne slik vi uttalar dei. Det er likevel mange døme på ord som ikkje blir skrivne slik vi seier dei.

Påstand: Vi må få skrive slik vi snakkar.

Diskuter for og imot.

Kjelde: Signatur 1, Samlaget 2000

OPPGÅVE 2

Korleis snakkar ungdom?

Lag eit oversyn over ord og vendingar som de meiner er typiske for ungdom der de bur. Fordel gjerne arbeidet mellom dykk, slik at nokre tek for seg ord som kjem frå innvandrarsspråk, andre ser på korleis gutar og jenter snakkar, andre tek for seg språket i enkelte ungdomsmiljø. Til slutt samordnar de stoffet og lagar ein presentasjon, anten på data eller plakatar.

Etter idé frå Grip teksten vg1, Aschehoug 2006

OPPGÅVE 3

Dialektoppgåve

1. Kva norske dialektar kjenner du til?
2. Kan du snakke andre dialektar enn din eigen?
3. Kva synest du om din eigen dialekt?
4. Finst det norske dialektar som du meiner er vanskelege å forstå for menneske som ikkje sjølve snakkar desse dialektane?
5. Er det somme område i samfunnet der det er lite vanleg å bruke dialekt?
6. Er det viktig å halde på dialekten sin? Grunnge.

Kjelde: Neon 9, Samlaget 2007

OPPGÅVE 4

Finn det beste ordet

I dialekten din finst det mange gode, artige, tøffe og rare ord. Du skal leite etter det aller beste ordet i dialekten din. Kanskje er det eit gammalt ord som nesten ingen hugsar lenger, eller kanskje er det eitt av dei mest vanlege orda i dialekten din i dag? Det er fint om det er eit ord som ikkje er så vanleg i andre dialektar i landet.

Slik kan du gjere det:

- Du kan sende ut ei tekstmelding eller ein e-post til fleire av dei du kjenner, og oppmode dei om å sende deg det dialektordet dei likar best.
- Du kan også lage eit ark som du deler ut til folk du trur har gode ord på lager. På dette arket må du forklare kva du er ute etter, og be om at mottakarane fyller ut arket.
- Du kan intervjuje folk, og skrive ned dei orda dei kjem på.
- Når du har fått inn ei stor nok mengd ord (du må sjølv avgjere kor mange du meiner er nok), må du sortere dei, skrive ned kva dei betyr.
- Etter sorteringa lagar du ei liste over det du vurderer som dei ti beste orda. Denne lista sender du ut på nytt, gjerne til dei same som først fekk spørsmål om å sende inn ord. Denne gongen ber du dei stemme over det ordet dei likar best.

Lurt å hugse på:

- Det er lurt å ha ein svarfrist. Det er også lurt å be om ei forklaring på ordet.
- Du bør prøve å få inn ord frå ulike aldersgrupper.

OPPGÅVE 5

Slangoppgåve

1. Kva er slang, og kven brukar mest slang?
2. Skriv ned slangord du kjenner som tyder at noko er bra, og slangord som tyder at noko er dårleg.
3. Skriv ned dei slangorda du kjenner som er lånte frå andre språk
4. Forandrar du språket ditt etter kven du snakkar med? I så fall, korleis forandrar du det?
5. Er det skilnad på ”jentespråk” og ”gutespråk”? Kva slags skilnadar meiner du i så fall at det er?

OPPGÅVE 6

Teikn i tekst

1. Les artikkelen ”Død over smilefjesene” som ligg ved.
2. Kva er emotikon, og kva for to ord er omgrepet sett saman av?
3. Kva synest du om at Lånekassa brukar smilefjes i kommunikasjon med kundane sine? Passar det nokre gonger dårleg å bruke emotikon og smilefjes?
4. Kva kan vere grunnen til at så mange brukar teikn i språk?

OPPGÅVE 7

Lag ein rapptekst

... om språk og språkbruk. Stikkord kan vere: Kven er du? Kvar bur du? Korleis snakkar du? Forstår alle kva du seier? Kva er bra med måten du snakkar på? Brukar du engelske ord innimellom? Når og kvifor?

Om du ønskjer det, kan du bruke ein av Side Brok sine låtar som utgangspunkt.

Foto: Erik Aavatsmark

SIDE BROK

pina D greitt
Records

OPPGÅVE 8

Bli formgjevar

Det er ikkje alle som har eit positivt syn på nynorsk. For å gjere noko positivt knytt til marknadsføring av nynorsken, vil vi at du skal lage eit nynorsk firmanamn eller eit nynorsk merke. Merket skal ta utgangspunkt i eit nynorsk ord, og dette ordet skal selje ein kleskolleksjon.

Når du har funne fram til merkenamnet skal du:

Formgje, det vil seie teikne, ei t-skjorte med dette merket. Teikninga bør vere på eit A3-ark, og det er fint om du brukar fargar. Om du har tid og lyst, kan du også teikne sko, solbriller, veske e.l. med det same merket.

Lurt å tenkje på:

- Kva slags ord som kan passe. Bør det vere kort eller langt? Bør det vere eit ord som betyr noko spesielt? Korleis bør det klinge?
- Kven er målgruppa for t-skjorta? Er det ungdom, barn, vaksne eller alle?
- Korleis bør merket sjå ut for å selje bra? Kva likar den målgruppa du har vald?
- Kva for fargar og materialar bør t-skjorta lagast i?

Ulike T-skjorter frå Ivar Aasen-tunet

Tekstar *Ekte menn*, Side Brok 2009

Tekstane ligg også på sidebrok.no/wordpress/

mann med manera

ej e en mann med manera / svarte og blonke sko matcha augene og sjela
yeah, ej drive dank på kaféa / ei kjekse kjøme inn med høge hela
ho fiska opp en sigg – og nøla / ej tende på mens ej helde døra
ej verte en mann, det e ei rolle ho spela / yeah, ej kan'kje vinne, men ej leda
når folk ser mej flanera flegmatisk / og oppføre mej uforsvarli sympatisk
så skjona alle at stil e'kje gratis / og at det ikkje kan kjøpast for sedla

refr.:

yeah, yeah, ej e en mann med manera, baby
yeah, yeah, ej teke ta mej brokja og spandera, baby

yeah yeah yeah, det e måte ej festa en sluk på
yeah yeah yeah, det e måte ej spretta en buk på

fordelane hinna e uklandreli / baktankane mine e forkasteli
ej e alltit kledd ulasteli / ej e en mann så kan å kaste kniv
jepp, ej e skikkeli høfli / og stili, i en dress så e rustfri
en gladlaks som salman rushdie / eller baby, ka syns De?
ej sei De når me konversera / og De når ej intimbarbera
snart ligge me i senga og sleva / tongå i reva, yeah, yeah

refr.

yeah yeah yeah, ej trenge et longbord med duk på
yeah yeah yeah, det e måte ej lære folk skikk og bruk på

gode manera, men null skrupla / ej prøva å sjekke opp gamle dame med pudla
ej prøva å sjekke opp gravide dame, ej lika ei / blide dame med brystspreng og fine maje
så ej hjelpe dei over veie / opp tråppa og heilt inn på biblioteket
daje ette he alle det mykje bedre / ... me ser'kje tv
om ej kvila i mej sjøl som en mann skal / eller inne i ei kvinne som en mann vil
så e det en galant galning så skal til / super, myndig, stupor mandi

refr.

yeah yeah yeah, det e måte ej temme en stut på
yeah yeah yeah...

ho va kâte, men ikkje billig / ho sa ho va jomfru, men lærevillig
så ej måtte vise ne kar skape skal stå / ken så he nøkkel og ka som e inn i
ska ej hjelpe dej med kleda, baby? / og dissa altfor høge helane, baby?
når ej teke ta mej bukseselane, baby / bjerne ho stønne som maria mena, baby
ej e en ekte mann, så aldri verte ektemann / så ho må vidare til nestemann
ej e som james brown, mann / ej e både en gettogut og en gentelmann

skjemde

om det e ny norsk elle gammale sanskrit / brask og bramfri skjønnskrift og kjønnsdrift
om du e fanga i limbo, mangla libido / e heldig i kjærleik eller dritgod i bingo
snakka lingo som en bimbo / eller e ei avdanka stjerne som ringo
om musikke stoppa og lyse e slått ta / om kroppane sitra og det smitta
om du floppa eller hitta / så husk det e'kje drit alt så glitra
om du lika el caco eller el axel / om du stressa koffert eller rocka ransel
alle vil verte godtatt / om du e mozart, borat, advokat, dovakt
på vitamina elle prozac, motsatt / kan'kje du ver dej sjøl uten å verte motsagt
hat og behag, smak og bedrag / det e kvar dag frå daggry te daggry
det e sånn det e i kvar bygd og kvar by / skadefryd og gammen i vilden avsky
du fe byttevis med skam slengt i tryne / for folk plassera skuld langt ute av syne
når det brygga opp til storm og svarte skye / og farlige hagl-byge – så husk at

refr.:

du he'kje nåke å vere skjemde ta

he du vanska med kampa av tannstein? / he du angst for fallande takstein?
e du keivhendt, hjulbeint, kalvbeint? / klønete som langbein når han e bakstein?
om du e frampå elle bakpå, bur på gatå / eller i et hus med både vegg og tak på
det e ei fine linje myllå single og ungar / å henge ut med fedre eller onkla
kaffi e varme elle lonka, oppvask i bonka / og du sitte heime aleine og ronka
det e'kje nåke å fare ta gara med / det e'kje nåke å fare på bara med
det e'kje vits viss du ikkje kan sjekketricks / og he et ansikt foltt ta kvise og tics
eller ikkje kan sjå forskjel på panneband og slips / eller viss du he et stemmeband så går i fist
ell-er trenge å jobbe litt med sjarm / viss du gjenge rundt og mangla ei arm
det e kun en vei opp og det e fram / me e side brok og me eig ikkje skam

høgskalla, lågskalla, høghalsa, t-skjorte / takke nikke neie bukke

refr.

nattmat

du e single og he bikka tretti / altfor mykje sitting, altfor lite svetting
for lite jobbing og for mykje chatting / det e'kje nåke merkli at du føle at der skal meir til
som å dyrke en diett med mykje feitt i / eller berre ete snop, henge ut og røyke feiting
som erstatning for ingen og allting / folk he funne mat men e likevel på leiting
då e det godt med litt nattmat / så baby, ej håpe det verte natt snart
ej he'kje kjønn, tjangs eller kroppslukt / men bord for én, kniv og gaffel og pasjonsfrukt
flambert hjerte og ei hjerne som e lettkokt / ei lever som e oppbrukt og fordøying som ekstremsport
og ej he et kjøleskap så aldri svikta / det e et forhold så forplikta

refr.:

du kjøme heimigjen frå bye klokka 6
og du he'kje en gong så mykje som fått snakka med ei kjekse
då e det godt med litt nattmat
ej sei det godt med litt nattmat
når du sitte og jobba halve natta
mutter's heilt aleine, og savna nokre tatta
då e det godt med litt nattmat
ej sei du trenge litt nattmat

fyst e det en forrett som ej tafsa og slafsa på / funky fingermat, det renne rekesaft frå hakå
det e så godt at det kribla ned i taskå / det e så godt, ej he problem med å holde maskå
men he du lov, he du lyst, he du svolt, he du tyst / ka du sei til et feitt kyllingbryst?
ej sei ”ej smøre godt med marinade på dej / for likkje kyllingbaby, ej e grade på dej
vil du ha mej, kan du få mej, ej klage aldri på dej / ej ete dej kvar kveld og legge aldri på mej”

no he ej flekka på puta, smula under dyna / for ej fortæra talg til ej tryna
forlete soverome for å sove no / ej sovna stilt til ro i en lenestol
i ei daglistove, ej he det bra no / og drøyme at ei jente gir mej smalahåve
kama sutra med luta fisk / ej ste med naså mot rutå i en grønsaksdisk
men å tenke nattetanka te på / så når ej våkna trenge ej nattmat med godt med majones på

refr.

ord for dagen - derpå

ej teke live med ro og ei klype salt
ej gir alt – i sakte kino
ingen grunn til panikk eller skifte taktikk
ej he alt – ej he det fint no

det e den fine balansa myllå det sagde og det brølte
det tenkte og det følte, det gjelde å finne
sin plass på hyllå med en tilstand midt i myllå
meditasjon og vegetasjon, det e alarmerande stille
å hype opp sin eige håpefulle livsstil
og gå rundt og kalle det for kreativt tidsfordriv
i går var ej ute for å blåse ut hjerna
i dag sitte e ej inne i varme på terrassa
ej skrive best dei orda som en merka
når tankane e herpa så sansane e skjerpa
godt forsterka ta godt med klima
ej he gira ned og sitte i skugge
ej e éi sjel og ei nyvaska skjorte
i dag he'kje ej sagt at "fan, ej sko'kje ha gjort det"
sko'kje ha sagt det, angra aldri nåke
det e kun en tåpe så frykta stillstand
live e litt lenger på ei sandstrand
skuggane e litt lenger i en ørken
lukka e litt lenger i en vasskant
flod og fjøyre, det e skiftande balsam

det e en jungel der ute, det e en jungel her inne
det e regn i hjerte, det e skye i sinne
så en dag som dinne gjer at alt forsvinne
det e greit å vere fogel i dag

kald trekk

det trekke kaldt, ej mangla alt
ej e aleine heilt og fullt og det vil alltid føles halvt
og ka ditte e for et liv? den smale stil?
ej sitte oppe halve natta og skrive rim og drikke vin
sovna som et svin, våkna som et vrak
som cornelis vreeswijk, ej savna ro og mak
og ej savna å holde i handa en make med litt tak i
ej savna nåke naka hud som ikkje e mi
ej savna ei så smyge sej på bakfrå
og stryke mej på mæje og kviskra mej i øyrå
ej trenge ei så alltit e klar på
å kviskre dei gåtene det ikkje finst svar på
men ej verte kvalme ta slikt snakk og tanke om symbiose
kjernefamilie, volvo, en bukett visna rose
men på same tid så trenge ej nærheit
for ej he mykje å gi og ej he minst like mykje å få

ej e mørkeblå for ej strøyme over ta kjærleik
sjølmedlidenheit, sorg, avmakt og sinne
ej he leita høgt og lavt uten å kunne finne
ei kvinne med det lynne som ej kan leve med
det e greitt nok ho he sitt å streve med
så lenge ho he en god fordøyelse og et elendig minne
det e godt å få og gi, men ej må dele med
dei sei det blese kalt på toppe, men det trekke bra her nede med

refr.:

ej trenge nåken å ver aleine med
ej trenge nåken å vere einsom med
ej trenge nåken å ikkje snakke med
å ta sej til takke med, ta til takke med...

ej kan alltid ver en sjefer opp på scena
men når ej møte den rette så berre ste ej der og sjelve i knena
og viss ej prøva mej på ei så sei nei, så sei ej ok
uproblematisk, tragisk skandinavisk mann
sjøl om innst inne så e ej lidenskapli og magisk
men helde det godt skjult av frykt for å verte avslørt som mann
det e mykje meir trygt å leve livet heilt upartisk
sorga e ei sterke borg, det e'kje låkt, men det svir som fan

refr.

heile handa

likkjefinger, ringfinger, longfinger / lyfta peikefinger, tommelregel e moral e intet hinder
ej e avvepnande til tennene, to gode auge og to hende / med rett til å krisemaksimereskrive
ej syte skit på skive etter skive / folk sei "he du sett slikt?" og trur ej ler når ej grine
frå brunst til fødsel, frå kunst til gjødsel / frå askå til ilde, frå askese til ødsel
ej sette pris på dei store ting i livet / teke store slurka, store bita, ej te det på krita
ej te den heilt ut, gestikulera som en blekksprut / artikulerde armbevegelsa sei det rett ut
så finn dej en plass enten over eller under / og forvent et varmt klapp frå ei kalde skulder
om du gir nåken en likkje- eller ringfinger / fe du en moralsk dans med tant, fjas og god slinger

refr.:

så gi mej heile handa
det e et livstegn så ej mangla
gi mej et kjærtegn så varma
et handtegn så banna, berre ett eller anna
gi mej nåke så ej merka
nåke så lindra og skjerpa
gi mej et kjærtegn så varma
et handtegn så banna, gi mej heile handa

no e den kollektive fingere inn / no skal alle ha en sunne kropp i et... sinn
så no vil ej med til å stumpe sigaretten min / midt i trynet på nå dagfinn stalin
det e en grunn til at visse ting rima / ej dikta ikkje, ej berre ser mej rundt og skrive av
en kan'kje lure alle folka heile tida / så lenge det henge nåken på hjørnet og kika
mens folk gir ris til eiga rau, heilt frivillig / det e heilt utruli, det e lemen-år kvart år
så få inn fingere og ta nå opp ta jorda / eller stikk nå langt opp der du ikkje ser sola
folk flest sei at me ska'kje klage / men ta oss te takke og berre slutte opp med å mase
det e dei som ikkje skjøna en fuck lenger / folk så virkeli berre fortjena å få en fuckfinger

refr.

verda e ei røvarkule, en framande gard / ei sjeta bule og ej e en tjuv med mykje å skjule
mens babylon begår brølar på brølar /og en apatisk nasjon sitte i sofae og nøla
tungt subsidiert, tungt medisinert / sitte aleine en og en med en finger på ei fjernbetjening
du kjenne ette, men he glømt ka du leitte ette / så pirk dej i navle og legg loa ut på nette

refr.

36¹/₂

hei mayn, ej heite thorstein / ej helde til på et skråplan, mayn
kor monge menn kan måle sej med mej? / tru mej når ej sei dej; et fåtal, mayn
voksne folk syns at ej e ganske barnsli / uansvarli, merkli, elendi
men viss ej henge i og viss ej e heldi / så fe ej tredveårskrisa mi når ej e femti
... e det så nøye? / du høyre på en vokse mann så syns det e tøft å røyke
men ej he nå alltit vore litt treige / seint utvikla og en tendens til å sette ærligheit på spisse
ej var 12 år og trudde på julenisse / ej va den siste i klassa så fikk hår på tisse
men no he ej hår på brystet og store balla / landets barnsligaste rappar e snart skalla

refr.

hei, ej heite thorstein
ej lika rap, ej lika tags, ej lika skitne rim
ej lika kjekse og sprit, ej lika å ligge på et beat
ej e trettiseks og et halvt år
hei, ej heite thorstein
ej e en vokse mann som gjer voksne ting som å
spytte rim så folk trur at ej e hardcore
ej e trettiseks og et halvt år

så ka skal ej gjer med ditte livet mitt? / folk påstår at ej e for gammale til rapmusikk
at ej burde gifte mej og få mej jobb og slikt / men ser du mej som tøffelheldt i en skobutikk?
ej he'kje tjent et einaste pensjonspoeng / og he verken lyst på elle råda til en flatskjerm
det som ej he å falle tilbake på / e ei tjukke gjeld og ei tynne rau
ej e en barnehage dropout / det e derfor he ej aldri he lært å bruke innestemme
ej søve når ej e trøtte, ete når ej e svolte / og ej pissa når ej e pissatrenge
ej henge ut i universitetets aula / nokså god karma og en elendi aura
ej sitte bakerst og maula mår og gaula / "alle studenta e nåken jevla sauda!"

refr.

ej e aldri på jobb, og ej he aldri fri / men ej tjena penga på en livsstil
ej e både en frikar og fri kar / så lika mej sjøl best når ej drita
men ej he prøvt å slutte – å skrive / men til inga nytte, ej he prøvt å slutte å rime
og rappe; ej he prøvt å slutte å få idéa / prøvt å melde mej inn i anonyme mc'a

[AM-møte]

intrigant fant på kant med stort sett alt / ej lyge aldri og ej snakka aldri sant
så la mej ligge i fred og ta mej sjøl på ordet mitt / og høyre blandakoret som bor opp i haudet mitt
det e mitt lodd i livet, min nemesi / min halskatarsis; livet mitt som lassis
ej ste på krava for ej kan'kje nåke anna / du ska sjå ej teke med mej mikrofone min i grava

refr.

drit å gjer

ej he'kje en drit å gjer ut i samfunne / så ej berre sitte her og he'kje en drit å gjer
anna enn å unne mej endå fleire gode / grunna til å gå til grunne
så ej går mej på en kraftige sprekk / ej laga en dunge med mekk, ej sitte ned og ropa trekk!

ej e lucky luke, sånn så ej svir av / lugge min og går opp i røyk før i skugge min
ej gidde så vidt å lette raua for å / ta et par skritt, men ombestemme mej
ej kunne ikkje tenke mej å gjere ting så / stressa mej, det e'kje verdt det, så ej berre benka mej
ej gidde ikkje å gå på ski / ej gidde ikkje å ete kvikk-lunsj
ej gidde ikkje å sjå på tv / forbanna skit, ej he'kje energi

refr.:

ej he'kje en drit å gjer, ej he'kje en drit å gjer, ej he'kje en drit å gjer
ej he'kje en drit å gjer, ej he'kje en drit å gjer – ej berre sitte her (og sitte her)

folk sei ej burde få mej et liv / folk sei det gjelde å lytte til kroppe sin
men dinne kroppe her fe'kje fram et pip / på grunn av en store kjeft så berre snakka drit
ej gidde ikkje å gå i tog / ej gidde ikkje å stå i kø, ej lika ikkje å gå i stå, så
ej vil ikkje sjå slikt i mitt nærver / så kom ikkje her med en drit å gjer
du kan nå prøve, men ej gidde verken / å ta stilling eller nekte eller nikke på nåke
og ej gidde verken å stå eller sitte / og ej verte trøtte ta å ligge her og ligge
ej he et par-tre liggesår å slikke / to auge så stikke, heile kroppe he begynt å prikke
ej håpa ikkje at der e endå et / liv til ette ditte... for ej gidd ikkje

refr.

ej gidd ikkje en drit, ej gidd ikkje en drit
ej e tyste, men ej gidd ikkje opne ei flaske sprit

pow wow

refr.:

dans i ring som en pow wow
stritt med fjøyra som en pow wow
alle gutane går how how
og alle jentene går how, how

pow wow mc, ej e den beste te / å sitte i ring med tobakk og te
og te det neste steg, bere fjøyr og preg / ta at me e unga så adri he vore snakka te
og møller mann han e vertstromma / det e midtsommar og han e steikt som en hummar
ej helde faklane, takla maktene / til ej ende opp som mat for makkane
ej bere broka mi latterli lavt / berre snakka litt lavt for ej trakka i salat
ej meina ej festa alltit for latterli hardt / med kassegitar, ej meina artig sigar, ej meina
ingen flotte ting eller bling for å veg opp / rokka rokking og fredspipe til me ste opp
me letta teltduke som en orkan / me e den sjuande far, en liki-likandes kar, ej meina

refr.

pow wow mc, pow wow jippi-yo, jippi-yeay (x4)

både folk og fe må nikke nakke te / en høvding frå hovde med snakkestev
så ta te takke med ei hand å klappe med / og en kâte kråkefot å trakke takta med
me sende flaskebrev og røyksignal / og bunka med karva flygeblad
ipso facto psyko meta / hoftene e uløyselig forbundne til sjela
heilt ute på tur med sjamanistepakke / i side skinnbrok, skinnsko og røykejakke
snike liggande på lur som et vegg te vegg-teppe / sette fyr på golvet som en steppebrann
og kvar en fyr på golvet kan steppe, mann / og kvar ei jente på golvet e den rette, mann
så dans i ring ring ring te du svetta sand / og ropa pow wow, pow wow så høgt du kan

refr.

ej ser

ej ser det gjelde å carpe diem midt i / ballane, ej ser at lyse e påfallande
så ej ser alle, og alle ser mej / gå rundt på gata sånn la-la-la-lallande
ej ser at et blikk, nikk eller et smil / frå eller til kan endre ting
det e banale ting så fe djubde og bredde / tyngde og betydning, og føles heilt ekte
ej ser gamle folk så gjenge og leida / og unge folk så e online på inlinera
ej ser andre så skjøna ka ej meina / innforståtte nikk e alltit gode peilera
og det sitra så rart / når alt e skremande knakande klart
velkomen til verda, ho e høgt og lavt / tabula rasande sabla bra
heilt til ej rykke tilbake til start / det e dei harde krava som melde sej snart
men inntil då gjenge ej en beine vei / *ja, du gjenge beint, men det føles skeint?*
det e då du veit; du be vore / fjern altfor lenge når det e et trip å vere streit

refr.:

ej går med lyfta hake, ej ser at
alle folka e tebake, ej ser
fanatiske linje i funklande farga
dei nyaste tagsa e heilt knivskarpe
ej går med lyfta hake, ej ser at
verda kika tebake, ej ser
fantastiske fjes og dei sjeldnaste sjansa
og tusen milliona milliarda nyansa

ej ser skarpt igjen
og så lenge det vare, så / ska ej ta vare på det
så lenge ej tåre så vil ej ta alt inn / i et klart haud med klart blikk og klart sinn
ej he'kje nåke i mot medvind, til ei forandring / ej lika å køyre som en galning
life in the fast lane med full vassplaning / ej køyre forbi med null klaring
men no går du rundt på tå, for / det e så godt å sjå at
heile himmele e blå / det e kanskje berre en kvardag, men det e din sin
ja, ej veit det e sant og du veit at ej kan / men ej veit at ej kan det ej vil når ej må
og må'kje ej, så må'kje ej strebe / ej he frivillig velt fri vilje som skjebne
men det går sej til med mej / når ej e sånn her he til og med ej lyst å chille med mej
så vil du ver her litt lenger? / det e mej ej snakka te og du trengs her
for du veit du be vore / fjern altfor lenge når det e et trip å vere streit

refr.

ej går med lyfta hake og senka skuldra / knutane i musklane smuldra
no e det slutt med å kaste alt i dass / slutt med å gå på grunn – på trass
for alle hunda he sin dag og sine gode / øyeblikk og prinsipp som en må bøye litt
ej prøva hardt å forholde mej til livet mitt / og folk med små sko, så teke alt for korte skritt
det e'kje gitt at ej blir eller fer / ej lika å stå mej sjøl ganske fjern
det som ikkje drepe dej / det dreip ikkje dej
det som ikkje drepe dej / det danda'kje du ta – så du vil ikkje bli her?
jau, men ej kan'kje bli her for alltit / for so kan ej aldri kome tilbake hit

beats, rim

ej legge beatsa for sej og rima for sej / ej tende mikrofone og prøva å redde mej sjøl
ej kan nåke for at ej bedre enn dej / men ej kan'kje nåke for at du e berre drit
og so vil du battle... vil du battle...? / me kan godt battle, mayn, så la oss ta det utafør
det e fri flyt av flows fucked up på dinne måte her / urørli, ingen e på nåke måte nær
fine vin, en skokk sopp og en bråte bær / ej e alltit svolte som ei nåke kåte mærr
ej sitte stille mens tankane fer på tåkeferd / heilt til ej ikkje huska kor lenge ej he såte her

refr.:

ej legge beatsa for sej og rima for sej
ej tende mikrofone, prøva å redde mej sjøl

på vei til jobb, ej går frå senga til skrivebordet / teke på mej klede og penn for å flippe ordet
ej prøva å styre toget, prøva på å avspore / går mej ville i tåke og enda opp bak jordet
ej bruka konjakk og hasj som kart og kompass / det greit å gå seg ville, viss en veit at en vil det
det gjelde å desorientere sej her i livet / og verte so fjerne ej ikkje finne igjen beatet – og så...

det e en kamp for å gjenvinne haleroret / sjela e for små og store, gjømt inn i jakkefore
og på nabobordet sitte alltit to store / mc mord-i-blikket og mc klar-til-å-ta-ordet
og så vil dei battle... vil dokke battle? / dokke kan godt battle, berre hald mej utafør
ej he nok med mej sjøl / ej he nok med mej sjøl

refr.

Side brok betyr saggebukse

Publisert: 01/20/2004 av [Marit Karlsen](#)

<http://www.ballade.no/nmi.nsf/doc/art2004011512034541388418>

De debuterte i 1999 som oppvarmingsband for en polsk stripperske og ble buet ned av scenen - på et forsamlingshus i Ørsta et sted. I desember inntok de som første hip hop-band på nynorsk VG-lista med låta "1, 2, 3, fyre". Til våren kommer endelig debutalbumet ut på PinaDgreitt Records, skriver Marit Karlsen i dette intervjuet med rapperne i Side Brok. Denne artikkelen er opprinnelig skrevet for by:Larm-avisen 2004, og brakt videre med velvillig tillatelse.

Av Marit Karlsen

Ralph Myerz er så fan at de ba om å få remikse Side Brok-låta "Ein Likandes Kar", mens hip hop-magasinet Kingsize mener frontfiguren Thorstein Hyl III "har den mest sinnssyke flowen som hittil er hørt på disse breddegrader". Under by:Larm 2004 er det mulig at vi alle får hentesveis.

- Det er som skuespillere pleier å si; det er kjekt å spille "the bad guy", forteller Runar Gudnason om hvorfor han har et alter ego i Thorstein Hyl III.

Foto: Erik Aavatsmark

SIDEBROK

pinaDgreitt

Men når Runar er seg selv i Side Brok kaller han seg Sjef R. Sammen med Thorstein Hyl III utgjør han dermed frontfigurer i Side Brok. I dette hip hop-prosjektet finner vi i tillegg fetteren til Runar, Bård Åsen Lødemel. Sistnevnte som back-up rapper - og bedre kjent som Skatebård, som har gitt ut soloalbum på Telle Records.

Runar - eller la oss si Thorstein Hyl III og Sjef R - rapper på nynorsk, nærmere bestemt på dialekten de har frå Hovdabygd. Med den dialekten gikk de rett inn på 18. plass på VG-lista med låta "1-2-3 Fyre"

- Teksten er skrevet av Thorstein Hyl III. Det gjelder for øvrig alle låtene som er tilgjengelig med oss nå ("Side Brok EP", 2002, og singelen "1, 2, 3, Fyre", 2003 - red anm). Sjef R sine låter har vi bare fremført live. Det er mye lettere å skrive låter under et alter ego. Jeg trenger ikke å være så ærlig med meg sjøl som jeg føler jeg må være som Sjef R. Thorstein Hyl III er mye villere. Han er en typisk bygdeanarkist, en pussig type som aldri vil forlate bygda, og han gjør ikke gjør noe annet enn å skrive tekster og rim.

Runar flytta til København for 12 år siden, og har klart å holde Hovdabygd-dialekten varm ved å skrive tekster.

-Det er ikke slik at Side Brok er dialekt-hip hop for dialekten sin skyld. Alle har en dialekt, enten det er på engelsk eller norsk. Hvis jeg hadde rappet med Oslo-dialekt, hadde det også vært dialekt. Jeg kan faktisk ikkje rappe på noe annet enn min egen dialekt, og den stammer fra Hovdabygd.

Mens vi snakker om dialekt: Runar sin mormor og Bård sin farmor - som er en og samme person - vokste forresten opp på Ivar Aasen-tunet. Men ettersom Ivar aldri fikk noen barn er de ikke direkte etterkommere av vår nasjonale dialekt-forsker.

- Ivar var broren til tipp-tipp-tipp oldefaren vår. Eller var det fire tipp-tipp-tipp-tipp? Uansett, Ivar døde barnløs. Men han etterlot seg blant annet en ordbok på mer enn 25 000 ord.

På konsertene er altså Runar to personer, hvilket må bety både rolle og klesskifte?

- Ja, jeg skifter klær på scenen. Vi deler det gjerne opp i tre sett. Det pleier å sitte, til tross for at det ikke blir tid til øving når jeg bor i København, men jeg tror by:Larm-konsertene skal gå bra. Jeg håper forresten jeg får sjekka ut norsk hip hop mens jeg er i Bergen. I sær er jeg spent på om norske Akeron er med? Jeg lasta ned noen låter av Akeron på nettet, og det høres ordentlig fett ut.

Thorstein Hyl III er den norske navnebroren til Brooklyn-artisten Thirstin Howl III - en undergrunnsrapper som er kritikerrost for sin utilslørte og intelligente bruk av slang, rim og beats. Thorstein bruker i likhet med Thirstin språket på en underfundig måte.

-Thorstein Hyl III rapper på slang. Ord og uttrykk som foreldrene våre brukte. Det er mulig jeg har sagt det i intervjuer før, men skriv gjerne at vi blander heimstaddiktning med hip hop.

Runar er generelt opptatt av gate-kunstens språk og visuelle uttrykk. Eller som vi liker å si på engelsk; street art.

-Jeg holder på å gjøre ferdig en dokumentar om lovlig gatekunst i København. Om folk som henger opp plakater og sprayer på veggene. Det var også her i København jeg for alvor ble opptatt av hip hop. Men de skjønner for øvrig ikke bæret av hva jeg rapper om.

Det spørs om alle i Norge også forstår samtlige ord og uttrykk Thorstein Hyl III og Sjef R lirer av seg. Derfor har Side Brok lagt med en liten ordliste. Pugg den, og så sees vi på by:Larm-konserten!

Side Brok er:

Sjef R/Thorstein Hyl III - rapper

Skatebård: back-up rapper

Tunk og Tukle - trommeslager og perk

Odd-G - bass

Hip hop ordliste frå Hovdebygda, 2.utgåve:

røle = skryte, gjerne med eit avslappa forhold til sanninga

svide (el. glide) = køyre bil, tilsynelatande utan mål

Vik (el. Ørstavik) = Ørsta sentrum

femme = femlites plastdunk, helst fylt med heimelaga, alkoholhaldig drykk

kjekse = lekker kvinne

å fare på = å ha sex med nokon

svele = ei slags vafle som ikkje er heilt løfse

forbina = forundra

marabakkje = bratt botnskråning langs stranda

Alida = tidlegare boss plass i Volda

For mer informasjon om Side Brok, kan man besøke gruppens hjemmeside, www.sidebrok.no.

MIC Norsk musikkinformasjon

Postboks 2674 Solli

0203 Oslo

Tel: 2327 6300

54 prosent av norsk ungdom tekster på dialekt ... og Norsk språkråd er fornøyd!

Av Erling Ellingsen

www.vg.no

10. februar 2005

Norsk ungdom er trofast mot dialekten sin.

- Det har nok noe med identitet å gjøre, og at språk sier noe om hvem vi er, sier førsteamanuensis i sosiologi ved NTNU, Berit Skog, til VG.

Hun utførte nylig en undersøkelse blant ungdom i Trondheim, hvor det kom frem at hele 74 prosent velger å skrive på dialekt. En tidligere, landsdekkende undersøkelse viste også at flertallet velger å tekste på denne måten.

Og Norsk språkråd gnir seg i hendene.

- Det er svært hyggelig at ungdom velger å skrive tekstmeldinger på dialekt. Å ha dialektvariasjon gjør oss til et sterkere språksamfunn, sier direktør Sylfest Lomheim til VG.

Kreative

Skog forteller at fenomenet er vanligst blant bygdeungdommen. Undersøkelsen viser at 88 prosent av bygdingene skrev på dialekt, mens «bare» 67 prosent gjør det i byene. Det viser seg også at flest jenter styrer unna bokmål:

- Det er nok fordi jenter vanligvis er mer kreative når det gjelder SMS-bruk, sier Skog.

Men selv om både hun og Lomheim i Norsk språkråd er fornøyd med ungdommens bruk av dialekt, er begge klar over at det også kan by på problemer.

- De fleste mener at ungdom klarer å skille mellom tekstsjangerne, men det kan være et problem blant de svakeste elevene at de begynner å blande dialekten inn i skolestilene, mener Skog.

Anne Kristine Lie fra Vennesla, en liten bygd utenfor Kristiansand, er ikke en av dem, selv om hun tviholder på dialekten sin og bruker den når hun skriver tekstmeldinger.

- Det er slik jeg snakker til vanlig, og da er det naturlig for meg å skrive sånn i tekstmeldingene. Jeg får alltid høre at jeg er «kav venndøl», uansett, forteller hun.

Hun innrømmer at hun skriver dialekt til absolutt alle, selv om de ikke er fra Vennesla.

- Bortsett fra de fra Kristiansand, da. De forstår jo ikke venndølsk i det hele tatt! sier hun og ler.

VENNDØL: Anne Kristine Lie (18) fra Vennesla skriver alltid tekstmeldingene på dialekt. Foto: LINDA MERETE LIE

«Råneren» snakker dialekt og «sossen» knoter

Ungdom viser hvem de er gjennom språket sitt.

Av Astrid Meland
www.dagbladet.no
1.juni 2005

DE SNAKKER BOKMÅL PÅ TYNSET. Bygda øverst i Østerdalen, et stoppested på Rørosbanen, har vært språkforskeren Unn Røynelands tumleplass de siste årene. Hun har undersøkt hvordan ungdommene snakker i stasjonsbyen Tynset og byen fem mil unna, på Røros.

Hun har kommet fram til at ungdom bruker ulike dialektformer for å vise hvor de føler de hører hjemme sosialt.

Funnene hennes viser at ungdom endrer språkbruken både ubevisst og bevisst. De tar identitetsvalg gjennom dialektbruk. Sossene og skaterne vil vise hvem de orienterer seg mot, mens rånerne signaliserer at de tilhører en helt annen gruppe med språket sitt.

At man beholder dialekten til de forrige generasjonene henger sammen med hvor stolt man er av hjemstedet og språket der.

I lang tid har forsker Unn Røyneland snakket med ungdom på Tynset og Røros

ET SPENNENDE STED. Røyneland bestemte seg for å reise til vannskillet øverst i Østerdalen. Tradisjonelt har språkskillet gått her. På Røros har dialekten tilhørt det trønderske målføret, mens tynsetingen har snakket østerdøl. Det gjør de ikke lenger.

- Tynsetingene er på full fart vekk fra dialekten si. De holder på noen få særtrekk, som «bilan» og «kjem». Ellers

kan det høres ut som de kommer fra Oslos østkant, med tjukk l og trykk på første stavelse, sier Unn Røyneland til Dagbladet.no.

Og ungdommene hun har snakket med om dialekt bekrefter det: «Den eksisterer ikke, bare hos gamle folk og et par bønder». «Har ikke en anelse. Har sjelden hørt den». «Har aldri hørt noen snakke om en spesiell tynsetdialekt».

SOSSER OG BERTER. Ungdommene språkforskeren snakket med delte seg inn i grupper, hun har samlet dem i fire hovedkategorier:

1. Rånerne (Tynset), eller busen (det lokale ordet for råner på Røros) er de mest tradisjonsorienterte. De er også de mest positive til dialekt. Rånerne er mer opptatt av lokal natur og kultur, vil gjerne bli boende i bygda og snakker det som blir sett på som den tradisjonelle dialekten.

Rånerne ser ut til å være mer hjemmekjære og stolt over bygda si. De bruker også den opprinnelige

dialekten i større grad.

2. Kultur- og samfunnsinteresserte ungdom kombinerer, de er både lokalt og urbant orientert. De vil gjerne holde på den opprinnelige dialekten, men de holder ikke så godt på den som de kanskje tror.

3. Idrettsgjengene er mobil og urban orientert. Men de er også lokale gjennom idretten de deltar i.

4. Sossen og skaterne skal vekk fortest mulig, er mest negativt innstilt til hjemstedet og opptatt av urbane trender. De snakker mest avslept i forhold til den opprinnelige dialekten.

- De største forskjellene ligger mellom soss og råner. Her er det en tydelig språklig differensiering. Ungdommen bruker språk til å vise tilhørighet til ulike sosiale grupper, sier Røyneland.

Rånerne mekker biler, råner, drikker karsk og tar seg gjerne en snus. Samtidig holder de bedre på dialekten sin.

Men det er ikke så enkelt at ungdom ønsker å signalisere én identitet. Vi forandrer språket vårt etter hvem vi snakker med. Ungdom har mange ulike identiteter.

- De veksler språkbruk etter situasjon og samtalepartner, og ønsker slik å signalisere ulik tilhørighet, forsetter språkforskeren.

For av og til er man opptatt av å være bus, og andre ganger er det idrettsungdom man vil være. Men fra soss til bus går man ikke sånn helt uten videre:

- En bus vil nok ha et språklig repertoar og veksler, men han vil aldri komme i nærheten av å bli så avslept som sossen, sier Røyneland.

STASJONSBYEN. I Tynset er mange som ikke kjenner til noen dialekt.

Stasjonsbyen ble invadert av folks utenbygds fra på begynnelsen av 1900-tallet. Rørosbanen skulle bygges ut, og dermed ble sentrum overnattingsplass for reisende. Slik ble også språket påvirket og avslepet.

Men dette er ikke hele forklaringen. 1970-tallet med den andre urbane innflyttingsbølgen ser ut til å ha spilt større rolle på Tynset enn på Røros. Språket ble enda likere bokmål. Hvorfor ble de ikke like påvirket på Røros?

Og i dag fortsetter prosessen. De snakker mye mer avslept på Tynset nå enn i tida etter jernbaneutbyggingens dager. Det har med status, tilhørighet og orientering å gjøre, mener Røyneland. De som kom for hundre år siden påvirker fortsatt.

BERGSTADEN. I Røros er situasjonen en annen. Ungdom her snakker også en annen dialekt enn foreldregenerasjonen, men i mindre grad. På Røros snakker de fortsatt trøndersk. Dette sier ungdommene i avhandlingen:

«Vi ungdommene har fått en forfining av rørosdialekten. Men vi har da noen ord som «spikipølse», «pjalt» og «lemse». «På Tynset prater de tilnærmet likt bokmål, mens på Røros er det en spesiell dialekt».

RØROS: Ungdom legger om dialekten også her, men trøndersk er det fortsatt.

LOKALT SÆRPREG mener forskeren er en grunn til at Røros-folk holder på dialekten i større grad enn på Tynset og andre steder. Graden av positiv identitetsfølelse tilknyttet stedet spiller en rolle. På Røros er de mer stolte over hjemsted og dialekt.

«Vi har ikke noe sånn noe å vår stolt av på Tynset som dæm har på Røros. En rørosing er en rørosing men en tynseting er noe litt mer udefinert det finne mange sånne som meg» sier en av ungdommene fra Tynset.

For Røros lever av å selge historie og tradisjoner til turistene. Gruvebyen med den fascinerende historien, det ekte og originale, er det som brukes når det skal reklameres for stedet. Og dialektene har en viktig rolle i å sikre statusen som ekte.

- Det har en annen symbolverdi å bruke dialekt på Røros. Det kan lønne seg å gjøre det her. En har en motivasjon for å holde på dialekten, turistene som kommer hit forventer å høre rørosdialekten, sier Røynealand.

Språkforskeren forteller at også ungdommen er opptatt av dette, og ikke minst Røros' status som by på UNESCOs liste. Det gir en følelse av stolthet, på samme måte som for eksempel Voss. Tynset er ikke profilert på samme måte. Her nevner folk heller det «stygge rådhuset» og den store sparken.

- Av og til kan dialekt tvert om få personen som snakker til å føle at en blir sett ned på. Folk settes i bås med andre man ikke vil assosiere seg med, og da forandrer de selvsagt på den. Det skjer for eksempel i områder tett ved Oslo, sier Røynealand.

Forskeren mener også den manglende lokalpatriotismen som mange informanter på Tynset brakte for dagen kan forstås på grunn av de to innflyttingsbølgene.

Den nye bølgen ble forsterket av den gamle, og de urbane verdiene fikk høy status her. Stadig nye generasjoner orienterte seg mot byen. Dette kan forklare hvorfor det nye språket lettere fikk dominere her.

Æ SIER JE. Hypotesen hennes var at det har skjedd en regionalisering. Tynset har nærmet seg Oslo og Røros Trondheim. I språkutviklingen skjer det ofte på denne måten, storbyene sluker dialekten i områdene rundt.

- Det stemmer tildels. Det kan se ut som det helt lokale forsvinner til fordel for regionspråket. Men på Røros sier de for eksempel ikke trøndersk «æ», men «je».

Og i Røros sier mange at de er påvirket av Oslo, og ikke bare Trondheim. En del av dialektutjevningen er det vanskelig å si hvor kommer fra, man vet ikke hvor påvirkningskraften er. Og endringene siles gjerne gjennom lokala filter. Det kan oppstå noe nytt med et lokalt særpreg.

KNOTING. Folk har sterke meninger om språk og det å legge om dialekten. Ikke minst bringer ungdommen Røynealand har snakket med friske syn på det å legge om. Selv ser hun ikke noe galt i at folk «knoter».

- Vi må akseptere endring i et så mobilt samfunn. Vi har en sterk dialektidentitet i Norge, og mange mener knoting er forferdelig. Ungdom snakker mye om å snakke «ekte» og «ordentlig». For ungdommen får høre av foreldrene hvor forferdelig det er at de legger om språket sitt.

- Var vi virkelig liberale ville vi godta alle former for blanding, avslutter språkforskeren.

Unge golarar vrakar nynorsk

Berre 11 prosent av elevane i 8. klasse ved Gol ungdomsskule har nynorsk som skriftspråk. – Heilt naturleg, synest elevane.

Av: Embrik Luksengard
www.hallingdolen.no

Ikkje overraska: - Alle pratar bokmål, då er det også naturleg å skrive bokmål, meiner 10.-klassingane Olav Anders Engene (f.v.), Emilie Fleten, Marianne Brunborg og Sander Lilleslett.

Nynorsken har fram til no stått sterkt i Gol. I barneskulen er det overvekt av elevar som har nynorsk, medan nynorsk og bokmål har hatt om lag lik oppslutnad på ungdomsskulen. Slik var situasjonen fram til dette skuleåret. Då skjedde det noko.

– Av 59 8.-klassingar er det berre sju som har nynorsk. 52 valde bokmål, fortel rektor ved Gol ungdomsskule, Hallgeir Haugen.

Han kan ikkje så sjå at det er spesielle forhold med dette kullet som forklarar den store endringa.

Naturleg

Tidlegare har mange elevar gått over frå nynorsk til bokmål når dei begynner på vidaregåande skule. Dei siste åra har bokmål vore klart dominerande på vidaregåande. No tyder mykje på at skiftet av målføre kjem tidlegare – ved overgangen til ungdomsskulen.

– Det er ikkje overraskande. Dei fleste snakkar bokmål. Då blir det mest naturleg å skrive det også, meiner 10.-klassing Marianne Brunborg.

Ho får støtte av jamaldringane Sander Lilleslett, Olav Anders Engene og Emilie Fleten. Sjølv om to av dei har nynorsk som hovudmål, synest også dei det er naturleg at mange vel bokmål.

– Alle snakkar jo bokmål. Dei få som pratar halling, gjer det berre heime. Saman med vener snakkar dei bokmål, fortel dei.

Rask endring

Den kraftige overgangen til bokmål ved årets skulestart kom overraskande på skulen. Både rektor og lærarar har diskutert det som har skjedd.

– Det er kanskje ei naturleg utvikling. Likevel var det overraskande at endringa kom så brått, seier norsklærer Astrid Kvåle.

Rektor Hallgeir Haugen noterer seg at hallingdialekten ikkje står særleg sterkt blant unge golarar. I ungdomsskulealder er det veldig få som pratar dialekt

Trendy nynorsk

PÅ MÅL: Signy Fardal er eneste redaksjonsmedlem i Elle som skriver nynorsk. Foto: Kathrine Geard

Mediemållaget hedrer Elle-redaktøren for å slippe nynorsken til.

FAKTA:

* Navn: Signy Fardal

* Alder: 49

* Aktuell: Sjefredaktør i Elle og Elle Interiør, ble nylig tildelt Nynorsk Redaktørpris

* Hobbyer: Trening på Elixia

AV [Tracey Lavalette](#) [01.11.2010 06:00]

– *Hva betyr det for deg å få Nynorsk Redaktørpris?*

– Det er veldig stas, men jeg må innrømme at jeg ikke er et typisk målmenneske. Jeg har aldri vært veldig engasjert i målsaken. Det er en selvsagt rett å skrive og lese nynorsk for den som har det som hovedmål, men jeg lager ikke en kampsak av det. Jeg gjør heller nynorsk til en naturlig del av Elle.

– *Men i den nyeste utgaven er det ingen artikler på nynorsk?*

– Det var dumt akkurat nå som jeg fikk prisen. I forrige utgave hadde vi et seks sider intervju med Tone Damli Aaberge, skrevet av meg. Problemet er at tilfanget av nynorskfolk ikke er så stort i Oslo. Men prisen forplikter. Jeg vil oppfordre frilansere som har nynorsk som hovedmål til å bruke språket.

– *Hva slags reaksjoner får dere fra leserne på nynorskbruk i Elle?*

– Utrolig positiv respons, og det interessante er at det kommer fra lesere som selv skriver bokmål. Vi har ikke fått noen negative reaksjoner, det er derfor vi har fortsatt med det.

Interessen vokst voldsomt

– *Hva har vært de viktigste endringene i motejournalistikken i dine 12 år i redaktørstolen i Elle?*

– Mange flere driver med motejournalistikk nå. Interessen for våre stoffområder – mote,

livsstil og trender – har økt voldsomt, både i dagspressen og i etermediene. Den viktigste endringen har kommet med fremveksten av de sosiale mediene, det har kommet til mediemedspillere som for 12 år siden var helt ukjent. Gjennom blogger blir flere sine egne moteredaktører.

– *Ser dere på motebloggerne som konkurrenter?*

– Nei, heller som et supplement.

– *Blir du lei av å stadig måtte uttale deg om tynne modeller i motebladene?*

– Ja, men jeg forstår det og synes det er en viktig debatt. Vi er en del av en industri som bygger opp et skjønnhetsideal som ikke er sunt. Men jeg synes det er mye verre når en avis som VG lager et oppslag om at Britney Spears har lagt på seg. Den fordekte fokuseringen på kropp opprører meg, jeg tror det er mer skadelig enn i et motemagasin hvor det er forventet.

DN og Geelmuyden.Kiese

– *Hender det at du ønsker deg tilbake til tiden som Dagens Næringslivs-journalist?*

– Innimellom, men ikke fordi jeg synes det er trasig å jobbe i Elle. Når det er politisk baluba, da kan jeg kjenne jeg klør etter å sitte midt i smørøyet og skrive om det som skjer.

– *Du jobbet et år som informasjonsrådgiver i Geelmuyden.Kiese før du begynte i Elle, hvordan likte du det?*

– Jeg trivdes ikke, så det var en utrolig dårlig investering for Geelmuyden. Det var en måte å jobbe på som tiltalte meg lite. Vi var ute og hanket inn kunder og prøvde å overbevise dem om at vi kunne tilby dem noe de ikke trengte. Jeg var en dårlig selger på det området. Jeg sier ikke at det var humbug, men jeg likte ikke å tilby mine tjenester for en ublu pris når jeg egentlig ikke hadde peiling på hva kunden drev med.

Motetips for journalister

– *I2007 konkluderte Arbeidstilsynet med at lederstilen din skapte stress og høyt sykefravær. Hvordan opplevde du det?*

– Det var merkelig, som en «utavdegsjælopplevelse». Helt åpenbart skyldtes det at tilsynets undersøkelse ble gjort i 2006, i en periode der vi måtte gjennomføre nedbemanninger. Alle undersøkelser siden viser det motsatte, Elle skårer høyt i Hjemmet Mortensen.

– *Har du noen motetips til journalistene?*

– De bør kle seg i forhold til miljøet de dekker og prøve å ikke skille seg ut. Det gjelder både i rettssalen og på en gallamiddag. Jeg tror alle har noe å vinne på å være bevisst på hvordan man kler seg.

(Sist oppdatert: 01.11.2010 09:00)

<http://www.journalisten.no/story/62945>

Reklamerer for lokal mat - på bokmål

Knut P. Bøyum reagerer på ny brosjyre som skal selje lokal mat. Den er nemleg skriven på bokmål. Foto: Svein Heggheim

– Eg kan ikkje forstå kvifor dei brukar så mykje pengar på ein fin brosjyre, og så riv alt ned att med ei målform som krasjar fullstendig med innhaldet, meiner Knut P. Bøyum.

BROSJYREN: Vi vil i denne folderen få lov å gjøre deg oppmerksom på både det lokale og unike, heiter det i brosjyren som frå Spar/Eurospar som satsar på lokalmat frå produsentar i Hordaland og Sogn og Fjordane.

«En lefse med kanel, stekt på runde steketakker inne i Haukedalen, kan gjøre ettermiddagskaffen til et hverdagseventyr».

Slik heiter det i delar av ei reklamebrosjyre frå Spar og Eurospar, som skal selje lokal mat mellom anna for Urnes Gard i Luster, Signes Raspeball og Fjordameny i Gloppen.

Reagerer

Er det noko som skurrar? JAAA, fresar bonden Knut P. Bøyum så det ljomar i fjærlandsfjella.

Nynorsk-vaktaren i Sogn er igjen på farten, denne gongen mot Spar/Eurospar som i ei flott reklamesak for tradisjonsmat har skrive teksten på bokmål.

SPAR EUROSPAR

SPAR Lokalmat

Både sjel og smak!

Noen av våre lokale leverandører:

Lokalmat

Lokalmaten er produsert av elleve småprodusentar i Hordaland og Sogn og Fjordane, eller som det heiter i brosjyren «småprodusentar av gårdmat fra lokale fjordstrøk, fruktdaler og fjellområder».

Lokal identitet

– Dei fleste lokalmat-produsentane er flinke til å bruke nynorsk for byggje identitet rundt produkta sine og føre linjene attende til lokal tradisjonsmat. Dette er bedrifter som byggjer på tradisjonar, råvarer og oppskrifter som er unike for sitt område. Dei sel produkt som er knytt til nynorsk og ikkje bokmål. Difor skjer det meg i auga å sjå at Eurospar brukar bokmål for å reklamere for produkt som sel seg på grunn av lokale tradisjonar, seier Bøyum.

Han tykkjer det heile lyder hult, og kallar det for dobbeltkommunikasjon.

Positiv til lokalmat-satsing

Men Fjærland-bonden er svært positiv til Eurospar si satsing på lokalmat.

– Dette er eit fenomenalt tiltak. Eg vil absolutt gje Eurospar ros for å satse på lokalmat og bruke midlar på å marknadsføre produkta. Eg trur at også kundane etterspør lokale produkt, og så var det så lite som skulle til frå Eurospar si side for å gjere det mykje betre.

– Eg kan ikkje forstå kvifor dei brukar så mykje pengar på ein fin brosjyre, og så riv alt ned att med ei målform som krasjar fullstendig med innhaldet, meiner Knut P. Bøyum.

På eigne nettsider marknadsfører flesteparten av dei elleve bedriftene seg med informasjon på nynorsk.

For dyrt med to målformer

– Eg er ikkje heilt ueinig i synspunkta til Fjærlands-bonden, seier regionsjef Inge Birkeland i Spar og Eurospar på Vestlandet.

– Men vi har butikkar både i boksmåls- og nynorskområde, og skulle vi hatt brosjyrar på to målformer, blir det fort snakk om kroner. Det viktigaste må vere budskapet og at vi satsar på kortreist mat og lokale produsentar, seier Birkeland.

– *Er det ikkje ei misforståing at ikkje nynorsk vil selje i bokmålsområde?*

– Vi har også lokalmat-produsentar som brukar bokmål, påpeikar Birkeland som opplyser at all kommunikasjon til Spar og Eurospar går på bokmål. Den aktuelle brosjyren vert sendt ut på Vestlandet.

– *Vil de vurdere å bruke nynorsk?*

– Dette er eit innspel som vi må vurdere. Men vi må sjå det opp mot kven som er leverandørar og kvar reklamen blir distribuert. Skal vi differensiere målforma, blir det eit kostnadsspørsmål, og så må vi ha folk som kan nynorsk. Dette må i så fall gjerast skikkeleg, seier Birkeland.

Butikksjef i Førde vil ha nynorsk

Frode Årdal, daglegleiar i Sparbutikken i Handelshuset i Førde, skulle gjerne sett at brosjyren var på nynorsk.

– Vi prøver så godt vi kan å påverke, men annonsar som blir laga sentralt, er alltid på bokmål. Dei vi styrer lokalt, er alltid på nynorsk, seier Årdal som er glad for at Spar og Eurospar satsar meir på lokalmat.

<http://www.firda.no/nyhende/article5362896.ece>

Ingen vil skrive sjarter og sjåk

DAN PETTER NEEGAARD (foto) KJERSTI NIPEN

Oppdatert: 15.10.10 kl. 14:21 Publisert: 15.10.10 kl. 11:44, aftenposten.no

Det er 14 år siden ord som skvåsj, sjarter, gaid, fait og breikdans ble innført som valgfrie norske skrivemåter av importord. Men knapt noen bruker dem.

Språkforsker Gisle Andersen har undersøkt 950 millioner ord i avistekster på nett, hentet fra 23 norske aviser siden 1998. Ingen av dem brukte ordene sjåk, keitering eller overhedd, til tross for at dette ble godkjente, norske skrivemåter allerede i 1996

–Mange har en innebygget motstand mot å skrive ord på nye måter, konstaterer Gisle Andersen, førsteamanuensis ved Norges Handelshøyskole i Bergen, som har forsket på gjennomslagskraften til de nye, norske skrivemåtene av importord som ble vedtatt i 1996.

Citron og chaffeur

Norske skrivemåter av importord kalles «norvagisering», og er blitt innført i det norske språket i flere puljer. Slik har citron i sin tid blitt sitron, chaffeur blitt sjåfør og interview blitt intervju i det norske språket. Mange av de siste årenes norvagiserte ord mangler imidlertid gjennomslag. Andersens materiale viser at ord som kikk, skvåsj, breikdans, gaid og sjarter, blir brukt i mindre enn én prosent av tilfellene der ordet forekommer i avistekstene.

–De aller fleste av skrivemåtene som ble vedtatt i 1996, har man ikke begynt å ta i bruk. Det betyr at de fleste forslagene så langt ikke er vellykket, sier Andersen.

Sammenheng er viktig

Ett av ordene som faktisk har fått gjennomslag, er den nye versjonen av straight: streit. Det danner nye, norske sammenhenger (halvstreit) og har fått flere betydninger på norsk: Streit kan både bety vanlig og fortelle om en persons seksuelle legning.

–Streit er ett av få ord der den norske formen opptrer hyppigere enn den engelske, påpeker Andersen.

Men undersøkelsen viser at sammenhengen ordene blir brukt i, er avgjørende. Så fort ordet opptrer i en engelskspråklig sammenheng, tyr journalistene til original stavemåte: Det heter straight flush, straight forward.

Samme stavemåte

Spesielt problematisk blir det når importord får samme stavemåte som eksisterende, norske ord. Engelske kick er blitt kikk. Men «å kicke på noe» er ikke det samme som «å kikke på noe» for språkbrukere flest.

–Når det allerede finnes et ord som staves likt, ser vi helt tydelig at dette blokkerer for den norvagiserte stavemåten, sier Andersen.

Han mener det generelt kan være verdifullt å gi ord norsk skrivemåte.

–Ingen vil tilbake til å skrive jaloux, citron og bureau. Men slike prosesser tar tid. Og kanskje bør Språkrådet ta inn over seg empirien som viser hva som fungerer, og hva som ikke fungerer, sier Andersen.

Prøveballong

Det gjør Språkrådet gjerne. Rådgiver Øystein Baardsgaard mener forskningen er svært nyttig og interessant.

–Enkelte av de nye stavemåtene fra 1996 var kanskje for radikale, derfor er denne undersøkelsen interessant og morsom. Vedtakene i 1996 var nok sett på litt som en prøveballong, sier Baardsgaard.

–Er det aktuelt å kutte ut skrivemåtene som ikke er i bruk?

–Ja, det er det. Samtidig er det viktig å huske at dette også i dag er valgfrie former. Man kan fortsatt bruke original stavemåte, påpeker rådgiveren.

–Det er hele tiden språkbrukerne som definerer hvordan språket skal være.

–Hvorfor skal vi skrive importord på norsk måte?

–Vi har veldig lang tradisjon for dette. Det er et viktig pedagogisk og demokratisk prinsipp å gjøre skriftspråket tilgjengelig for flest mulig. Det enkleste for folk er å skrive ordene vi bruker på norsk måte. Tilpassing av importord er ikke et særnorsk fenomen, det skjer over hele verden. I Ungarn skrives for eksempel «software» szoftver, illustrerer Baardsgaard.

Han minner om at «norvagiseringer» også skjer spontant av språkbrukerne: Stavingen av kult er formet av språkbrukerne selv.

–Men det er vanskeligere å endre ord folk allerede er vant til å se i original form, og folks engelskkunnskaper har økt betraktelig. Nordmenn omgås engelsk skrift i mye større grad enn for bare noen få år siden gjennom internett, e-post, chatting og lignende, påpeker Baardsgaard.

Godt språk viktigere

Aftenpostens språkeksperter Per Egil Hegge er ikke begeistret for norvageringsiveren.

–Dette er anstaltmakeri. Prinsipielt er det helt greit å norvagerisere, men det betyr ikke at vi må norvagerisere alt. Dette skygger over noe viktigere: Hvordan vi setter sammen ordene og får til et godt språk, mener han.

Noen norske skrivemåter

(godkjent i 1996/treff i nettaviser)

Keitering (catering), ingen tilfeller

Overhedd (overhead), ingen tilfeller

Sjåk (choke), ingen tilfeller

Sjarter (charter), 1 av 10451 ord brukt i norvagerisert utgave

Hedde (heade), 2 av 14621 ord

Gaid/e (guide) 11 av 69 765 ord

Fait/e (fight/e), 2 av 3646 ord

Sørvis (service), 66 av 82127 ord

Utsidar/er (outsider), 7 av 3962 ord

Skvåsj (squash), 2 av 1073 ord

Breikdans (breakdance), 1 av 358 ord

Kikk (kick), 7 av 3312 ord

Taime (time), 31 av 45699 ord

Seif/-e (safe), 59 av 4308 ord

Innputt (input), 5 av 270 ord

Utputt (output), 1 av 40 ord

Feide/-er/-ar/-ing, (fade) 5 av 130 ord

Bulleteng (bulletin), 17 av 372 ord

Kontainar/-er, (container), 570 av 10656 ord

Sjampanje (champagne), 616 av 9949 ord

Kaps (caps), 189 av 2143 ord

Skup (scoop), 132 av 827 ord

Ketsjup (ketchup), 250 av 1325 ord

Hipp (hip), 2740 av 13526 ord

Pønk/-ar/-er (punk/-ar/-er), 1794 av 4995 ord

Rapp/-e (rap), 9894 av 14041 ord

Innsidar/-er (insider), 1313 av 1659 ord

Streit/-e (straight), 1407 av 1588 ord

Importerte ord i språket

Cirka 30 prosent av ordene i Bokmålsordboken og Nynorsk- ordboken er importord.

Flest importord har vi fra latin (31 prosent av importordene), gresk (16 prosent), lavtysk (15 prosent), fransk (15 prosent) og engelsk (12 prosent).

Nye ord som blir tatt i bruk i norsk allmennspråk, skal gis en norsk ordform. Det skjer enten ved fornorsking eller norvagisering.

Språkrådet har vedtatt å prioritere arbeidet med å finne norske avløserord for helt nye, engelske fremmedord.

Ordbok

Fornorsking: Bytte et utenlandsk ord med et norsk (airbag blir kollisjonspute). Det nye ordet kalles et avløserord.

Norvagisering: Tilpassing av ord til norsk språkdrakt, omfatter både ortografiske endringer (fra juice til jus) og fonetiske endringer av uttale.

http://www.aftenposten.no/kul_und/article3858198.ece

Skvåsj i skvisen

Publisert 15. oktober Innlegg

[Alf Kjetil Walgermo](#)

<http://www.verdidebatt.no/debatt/cat1/subcat9/thread80829/>

Norske skrivemåtar av importord går tøffare tider i møte. Nordmenn er blitt flinkare i engelsk og reagerer på ord som ser rare ut.

Språkforskaren Gisle Andersen har undersøkt 950 millionar ord brukt i norske nettaviser dei siste tolv åra. Resultatet er nedslåande for nordmenn som meiner at norske skrivemåtar av importord alltid er å føretrekkje. Ord som «sørvis», «gaid», «taime» og «hedde» er knapt i bruk, til fordel for «service», «guide», «time» og «heade».

Dei nemnde norske stavemåtane vart vedtekne i 1996. Då fekk vi også lov til å skrive ord som «fait», «sjarter», «seif» og «skvåsj». Til Aftenposten seier språkforskar Andersen at dei fleste av forslaga ikkje har vore vellukka. Mens Per Egil Hegge, språkeksperter i same avis, kallar norvagiseringsiveren for «anstaltmakeri».

Norvagisering er å tilpasse utanlandske ord til norsk språkdrakt, til forskjell frå fornorsking, som er å byte ut det importerte ordet med eit norsk. Frå tidlegare finst det mange døme på norvagiseringar som har slått godt an. Dei færreste vil nok ønskje å skrive «citron» og «chaffeur» i dag.

Men skvåsjen er altså i skvisen. Denne stavemåten vart brukt berre to av 1073 gonger i materialet som Gisle Andersen har undersøkt. Mens «keitering», «overhedd» og «sjåk» ikkje var representert i det heile.

Det kan verke som om norske skrivemåtar av importord går tøffare tider i møte. Ikkje minst er nordmenn blitt flinkare i engelsk og reagerer lettare på ord som ser unormale ut. Squash er squash, anten vi er på kjøkkenet eller i treningshallen.

Rundt 30 prosent av orda i Bokmålsordboka og Nynorskordboka er importord. Dersom det ikkje kjem tilførsel av ord utanfrå, risikerer språket å stagnere. Derimot kan vi bli endå flinkare på å ta i bruk avløyssarord, slik særleg islendingane er meistrar til å gjere.

Språkrådet jobbar aktivt med å finne gode norske alternativ for engelske framandord. Nyleg høyrde vi om både «bukbøy» (situps), «trusetrøye» (body) og «motemolo» (catwalk). Så er det opp til oss språkbrukarar å bestemme lagnaden til nyorda.

Som språkbrukarar har vi makt. Så langt ser det ut til at vi ikkje går med på gaidinga frå 1996. Vi vil ikkje skrive skvåsj. Iallfall ikkje enno. Taiming må til for å gje oss kikk.

Berre variantar av københavnsk

Av Runar Gudnason

Intervju med professor Tore Kristiansen i Norsk Tidend september 2010.

– Dei danske dialektane er døde, påstår professor Tore Kristiansen ved Københavns Universitet.

Berre variantar av køb

DANMARK

FØREG FLYTTE til Danmark for femten år sidan, hadde eg både forelska meg i ei dansk jente og i det danske språket. Forelskinga i jenta gjekk over, men språket kan framleis gi meg sommarfluglar i magen. For meg er det noko arkaisk, danna og elegant over dansk. Skriftspråket, altså. Eg treng ei antonymordbok for å beskrive det danske talespråket. Men eg likar det òg. Dei to uttrykka er så ulike og gir meg så forskjellige kjensler og assosiasjonar, at det kan verke rart at dei er i slekt. Det er to heilt forskjellige verder, som eg elsker av heilt forskjellige grunnar, og det kjennest som reint tilfelle og flaks at eg finn begge i det same landet.

I Danmark slo me oss ned i kjerøstens heimby, Aalborg i Nordjylland. Eg begynte å snakke jeg-språk for å gjere meg forstått, for eg var for språkleg forfengelig til å dumme meg ut på elendig dansk. I staden begynte eg å studere språket på Aalborg Universitet. Jydane sitt forhold til eige talespråk overraska meg mykje. Eg møtte svært få som kalla det dialekt; dei fleste kalla det jysk aksent, altså eit avvik frå riksdansk. Eg prøvde å overbevise dei om at dei hadde ein dialekt, men no kjem altså denne professoren og påstår at eg har tatt feil heile tida.

Fyrste sidan Holberg

Tore Kristiansen er ein av dei store autoritetane innan dansk dialektforskning og sosiolingvistik, og han er nordmann. Eg besøkjer han på Københavns Universitet der han er den andre nordmannen som har vorte utnemnd til professor i dansk, den fyrste var Ludvig Holberg for to hundre år sidan. Me snakkar norsk med kvarandre, men eit professorat og fagleg tyngd er tydelegvis ingen garanti mot språkforvirring; som så mange andre nordmenn i Danmark, snakkar Kristiansen norsk med tidvis kraftig dansk tonefall, hyppig bruk av danske ord og setningskonstruksjonar – og ein og annan tjukk austlandsk l.

– Dei danske dialektane døyde ein gong mellom 1960 og 1980. Så det er kanskje meir rett å seie at eg forskar på variasjonar i moderne dansk talespråk. Hovudoppgåva mi er å beskrive og forklare korleis Danmark vart radikalt endra frå tradisjonelt dialektsamfunn til eit einsarta standardpråksamfunn. Danmark er truleg det mest einsarta språksamfunnet som finst i verda i dag.

Kristiansen fortel at det skjedde noko radikalt i seksti- og syttiåra, då dei unge rundt i lokalsamfunna slutta med å overta språket til dei tidlegare generasjonane. Det var dels foreldra si eiga skuld, dei ville ikkje overføre dialekten til ungene, og ungene ville ikkje ta over foreldras dialekt. Men å erklære dei danske dialektane døde

RIKSDANSK: I det danske offentlege rommet er det sjølvsgatt at ein snakkar så godt riksdansk som ein kan, og det vil i dag seie meir eller mindre københavnsk. Foto: Nicolai Perjesi/VisitDenmark

høyrest likevel brutalt ut for meg.

– Tar du litt hardt i? Eg høyrer jo framleis forskjell på folk frå Sjælland og Jylland.

– Du høyrer forskjell fordi det er tre prosodiske faktorar som lever vidare hos dei unge i landet: intonasjon, trykk og støy. Men bortsett frå dei, er det ingenting igjen av det som var særtekkja med dialektane. Og det finst ungar i dag, til dømes i Sønderjylland eller på Bornholm, som tileignar seg noko som liknar på den tradisjonelle dialekten, som dei kan bruke når dei snakkar med besteforeldra sine. Men det finst ikkje barne- og ungdomsmiljø som fungerer på dialekt, så i den forstand er det ikkje eit funksjonelt språk lenger. Ein føresetnad for at eit språk skal

kunne leve, er at det vert vidareført som bruksspråk av dei nye generasjonane.

Københavnsk

– Kvifor skjer dette?

– Det skjer svært mykje på alle område i samfunnet i løpet av desse tjuåra. Mange får mykje lengre utdanning, kvinnene kjem ut på arbeidsmarknaden, og i Danmark har me ein enda betre utbygd barnehagesektor enn i Noreg, så alle kjem i institusjon frå dei er heilt små. Her, og i det offentlege rom i dei heile tatt, er det sjølvsgatt at ein snakkar så godt riksdansk som ein kan, og det vil i dag seie meir eller mindre københavnsk. Men den aller viktigaste grunnen er at alle får fjernsyn,

og her snakkar alle københavnsk, alt anna er utenkjeleg. Så det er fleire faktorar som forklarar kvifor dei to tiåra er katastrofale, sett frå eit dialektsynspunkt.

– Men alle desse faktorene du nemner, har me òg i Noreg på same tid ...

– Ja, det har me, og det er interessant! Også på andre område som kan målast, som urbanisering og geografisk og sosial mobilitet, er Noreg og Danmark mykje meir like enn ulike. Men på eitt punkt er dei forskjellige, det har med ideologi å gjere, og det kjem til uttrykk tre plassar. I skulen: I Noreg har det sidan 1878 vore forbode for lærarar å rette i elevane sitt talespråk; lærarane har vore forplikta til å snakke slik som ungene, ikkje omvendt. I media: Du kan ikkje slå på radio eller tv i Noreg utan å høyre ein masse språkleg variasjon, og det har berre vorte meir og meir. Media kan brukast forskjellig: til einsettning som her i landet, eller til støtte for mangfald og variasjon som i Noreg. Og i rettskrivinga: Den einaste fasiten folk har for korleis ein uttalar ord, er rettskrivinga. Ein kan høyre folk vise til skrivemåten når dei er ueinige om korleis eit ord skal uttaltast. Trass i at forskjellane mellom skrive- og uttalemåte er enorm i dansk, der er dei snart på nivå med engelsk.

Sosial avstand avgjerande

Skulen, media og rettskrivinga er ifølgje Kristiansen tre institusjonar der Danmark og Noreg fungerer diametralt motsett. Dei danske verkar einsettande og uniformerande, dei norske understøttar mangfald.

– Men det er vel andre ting enn institusjonar som har verka inn? Den tidlege språkhistoria er òg ulik i dei to landa, der me i Noreg har hatt mange fleire dialekter, noko som igjen heng i hop med geograf.

– Det er faktisk ikkje rett. Tidlegare har Danmark vore minst like dialektoppsplitta som Noreg, så denne store forskjellen er noko nytt, det er noko som har skjedd i vår tid.

– Dette er ei stor overrasking for meg. Er ikkje dei store geografiske avstandane avgjerande for dialektmangfaldet i Noreg?

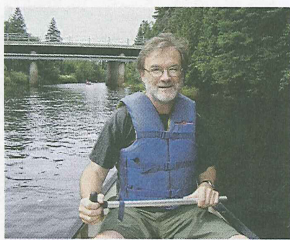
– Geografiske avstandar treng ikkje å bety dialektgrenser. Når det gjeld språkvariasjonane som oppstod i industrisamfunn i byane, det ein kan kalle sosiolektar; så snakka gruppene forskjellig sjølv om ein budde i same by og møttest kvar dag, men her var den sosiale avstanden avgjerande. Og vatn har som regel vore meir samlande enn skiljande. Der er til dømes mange fellestrekk mellom språket i København og i Skåne, og det er òg grunnen til at me har den bløde kyststripe på Sørlandet, for der har vore kontakt over sjøen til Danmark.

Sjokkerande

Då den tjuenåre gamle Tore kom til København i 1974, var han ein radikal og idealistisk språktudent som snakka SUF-

en havnsk

SLUTTA: Ein føresetnad for at eit språk skal kunne leve, er at det vert vidareført som bruksspråk av dei nye generasjonane. Det skjer ikkje med dialektane i Danmark, seier Tore Kristiansen.

Foto: Helge Sandøy

mål. Møtet med det danske språklimaet var eit stort sjokk.

– Eg kom frå eit Noreg som den gongen var inne i ei dialektbølge, målørsla stod sterkt, me var nettopp ferdige med kampen mot EEC, og alle hadde funne ut at å slåst om skriftspråksformer var nyteløst. Det ville ikkje fungere annleis, meinte dei. Og det er jo sant, for danskane er ikkje vande med å høyre språk som er annleis enn københavnsk i offentlegheita.

Tale og skrift

Då den tjuette år gamle Runar kom til Aalborg i 1995, var altså dialektane allereie døde. Men dei aller dummaste og mest einfaldige karakterane i teiknefilmar var alltid dubba med jysk prosodi. Det var ikkje så sjarmerande. Det mest sjokkerande for meg var likevel at sjølv mitt velartikulerte munnlege bokmål var vanskeleg å forstå for mange – og vart oppfatta som svensk av alle. Kvifor er danskane så elendig til å forstå oss? Eller er det berre me som er uvanleg flinke til å forstå dei?

– Dette har faktisk og noko med institusjonen rettskriving å gjere. Dels fordi me i Noreg har to skriftspråk med rettskrivingar som ligg nær kvarandre, men især fordi me innanfor begge har høve til å skrive ord på forskjellige måtar, og me har mellom anna bøyingsendingar som speglar ulike system i dialektane. Elevar her i Danmark, og stort sett i helle verda, lærer at der er eit 1:1-forhold mellom korleis du skriv og snakkar, og ein har ingen valalternativ. I Noreg kan du ikkje

gå gjennom skulen utan å lære ein masse om dei talespråklege variasjonane i landet, og ikkje minst, du lærer at tale og skrift er to forskjellige ting. Dette er avgjerande for å få eit ope og tolerant forhold til, og ei djupare forståing av språk. Det gjer og at nordmenn er dei beste i Norden til å forstå dei andre nordiske språka.

For norske språkbevisste folk er det ein populær hobby å riste oppgitt på hovudet over alle dei engelske låneorda i dansk. Men igjen avlivar Tore Kristiansen ei seig-liva myte:

Kristiansen var ein del av det samnordiske forskingsprosjektet «Moderne importord i Norden» som har presentert resultatane sine i ei rekke bøker dei siste åra. Dei har mellom anna sett på bruken av engelske ord i aviser i 1975 og 2000.

– Det er norske aviser som har flest importord, mens Danmark er på andreplass, og Noreg har den klart største stigninga frå 1975. Mange danskar ler jo litt av at Noreg, og især Færøyaner og Island synest det er så viktig å lage avlørsarord og lage kampanjar og utlyse konkurransar for å engasjere folk. Men danskane er faktisk betre til å finne på avlørsarord, og det kjem heilt av seg sjølv. Og når me måler folks haldningar til den engelske påverknaden i språk, og deltakarane veit kva dei svarar på, så er danskane dei mest opne og positive til engelsk. Nordmenn er mykje meir negative, og mest negative er islendingane og færøyingane. Og dette er jo heilt i tråd med språkpolitikken i dei forskjellige landa. Slik sett reproducerer folket den offisielle politiske diskursen som språkråda står for, og det på imponerende vis! Så her er språkpolitikken effektiv, skremmande effektiv. Men når me undersøker dette utan at deltakarane veit kva dei er med på, er danskane dei mest negative, og nordmenn dei mest positive.

Kvar ein kjem ifrå

Slike bevisste og underbevisste språkhaldningar er noko sosiolingvisten Kristiansen er svært opptatt av. I tillegg til å vere lei seg på vegner av dei døydne danske dialektane, var den ferske cand. mag-en frustrert over sine danske kollegaer. Han opplevde at den ideologiske sida av avdialektiseringa vart bagatellisert og gjord usynleg. Raddisen frå Noreg var overbevist om at utviklinga mot standardspråksamfunn handla om verdikonfliktar, og etter ei rekke undersøkingar, står det klart:

– Når me spør dei unge rett ut, vil dei på Fyn meine at fynsk er det finaste, aalborgensarane synes nordjysk er finast osv. På andreplass kjem riksdansk, og det dei oppfatar som københavnsk kjem langt ned på lista. Men når me lagar undersøkingar der dei ikkje veit at dei legg haldningar for dagen, får me det omvendte mønsteret. Då vert københavnsk kraftig oppvurdert, og deira egne talespråksvarianter kraftig nedvurderte. Det opplever

Danmark er truleg det mest einsarta språksamfunnet som finst i verda i dag.

Tore Kristiansen

det københavnske som meir sjølvikkert, spennande og kulare.

– I vår globaliserte verd, med så mykje sosial og geografisk mobilitet, har det å skape sin eigen identitet vorte sentralt. Så då er det kanskje ikkje like viktig at ein kan høyre kvar ein kjem i frå lenger? Ein hentar identitet og fellesskap andre plassar? Er språk som identitetsskapande faktor mindre viktig for dagens menneske?

– Nei, ikkje mindre viktig. Eg trur språket framleis er det viktigaste identitetsskapande middelet me har, og at det alltid vil vere slik. Du kan fjerne kle og alle tenkjelege markørar frå eit menneske, men språket vil alltid vere der og signalisere noko om kven du er. Det som har endra seg, er spørsmålet om det er viktig å signalisere kvar du kjem ifrå. Men her er det igjen ein forskjell mellom Danmark og Noreg, for heime er det framleis slik at folk er interesserte i kvar du kjem ifrå. Det fyrste spørsmålet når du skal identifisere nokon, er «kvar kjem du i frå?» Det spør danskane aldri om! Dei spør «hvad laver du?» Det er den arbeidsrelaterte identiteten, og ikkje den geografiske, som betyr noko.

– Kvar kjem du ifrå?
– Godt spørsmål. Dei fem fyrste åra budde eg i Sogn og snakka sognamaol. Seinare voks eg opp i Trysil og Årnes, og så flytte eg til Frankrike som syttenåring, der eg gjekk på kostskule i tre år.
– Så kva forhold har du til dialekten din no? Har du ein dialekt?

– Tja, nei ... Eg kom tilbake til Noreg og gjekk på Blindern i dei åra akademikarane begynte å snakke med a-endingar som dei

TORE KRISTIANSEN

- ◆ Professor ved Nordisk Forskningsinstitutt, Københavns Universitet
- ◆ Er knytt til Center for Sociolingvistic Sprogforandringsstudier (DGCS), der det blir forska på korleis og kvifor Danmark har endra seg frå eit dialekt-samfunn til eit standardspråksamfunn

normalt ikkje hadde. Språket mitt er ei sailig blanding.

Men han hadde ikkje planar om å leggesje om til dansk.

– I to år heldt eg fanen høgt og berre snakka norsk, for eg meinte at danskane pinado måtte forstå det. På universitetet var det ikkje så vanskeleg, men på gata var det så stort eit problem at eg gav opp etter to år. Som lingvistikkstudent kunne eg fort tileigne meg ei form for dansk som vart forstått, men så stoppa utviklinga mi der, det har aldri vorte hundre prosent dansk. Eg hadde nok passert den kritiske alderen der dei færreste kan kvitte seg med morsmålet. Det er kanskje den mest sannsynlege forklaringa. Tore Kristiansen tenkjer seg om ein augneblink, for han klukkar og held fram:

– Det kan òg hende at det er den norske identiteten min eg vil demonstrere. Eg heiar jo framleis på Noreg når dei spelar fotballkamp mot Danmark. Gjer du det?

– Der er eg faktisk litt splittet.

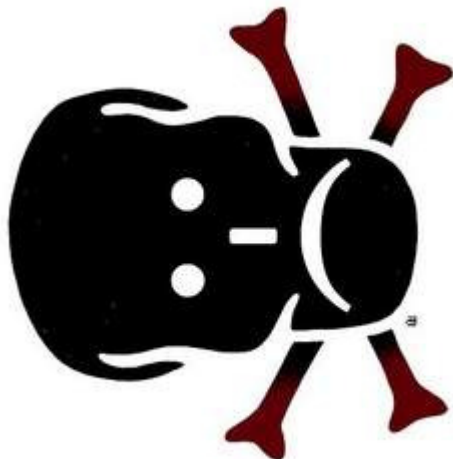
RUNAR GUDNASON
gudnason@gmail.com

Død over smilefjesene

Før forsto vi om et budskap var humoristisk ment. Nå trenger vi bruksanvisning.

Av Frank M.
Rossavik

Illustrasjon Marvin Halleraker, www.marvin.no

5. januar gjorde Aftenposten et forsiktig forsøk på å problematisere at også offentlige etater begynner å bruke smilefjes – riktig nok foreløpig kun i sosiale medier. Utgangspunktet var at Lånekassen hadde besvart en henvendelse på Twitter slik: «Hei, skal viderefremidle

tilbakemeldingen din til kundesenteret. Ha en riktig god jul :)»

Begrunnelsen fra Lånekassens kommunikasjonssjef Astrid Mjærum lød: «Vi skal fremstå vennlige, og på Twitter er det ikke plass til å uttrykke vennligheten med ord. Derfor bruker vi smilefjes.»

Hvilket må bety at Lånekassen var redd for at ønsket om en god jul kunne bli oppfattet negativt.

Her bruker jeg disse symbolene for første og – håper jeg virkelig – siste gang. Men grunnen til avviket er jo at jeg merker at de påvirker også mitt liv. Selv når jeg utveksler tekstmeldinger eller e-poster med gamle venner på min egen alder, opplever jeg nå at det oppstår forvirring. En melding fra meg som de for ti år siden uten videre ville ha forstått var ironisk ment, sannsynligvis for fem år siden også, kan nå avføde et spørrende svar.

I mellomtiden er mine venner blitt ødelagt av kvikk kommunikasjon med sine tenåringsdøtre, og nå trenger de en slik: ;-)

Selv jeg skjønner hvorfor dette har skjedd. Mens vi før i tiden sludret muntlig og utvekslet mer formell informasjon skriftlig, foregår

sludringen nå i alle kanaler, via tekstmeldinger, e-poster og sosiale medier. Folk bruker smilefjesene til å kompensere for at de ikke er til stede med sine rike repertoarer av ansiktsuttrykk.

Greit, under tvil. Men så kommer inflasjonen. Folk synes fjesene er sprengfestede, og dessuten har de angst for ikke å fremstå som unge og moderne nok. Følgelig flommer smilefjesene overalt, og de spres også til former for kommunikasjon som før aldri har vært ledsaget av et smil eller et blunk – som et svar fra en saksbehandler i Lånekassen.

Resultatet er dels at fjesene ødelegger folks evne til å formulere seg og til å tolke tekst, og dels – som språkforsker Karianne Skovholt påpekte i Aftenposten – at de «tilslører maktforholdene mellom seg og brukerne».

Det siste kan lyde humørløst, men mange vil ha gjort sine erfaringer. På en av mine tidligere arbeidsplasser mistet en sjef en gang alle hemninger i bruken av smilefjesene. Hun hengte på opptil flere selv når e-posten inneholdt nøytral informasjon, og til og med når den ga negative budskap – for liksom å myke opp litt.

Det er forskjell på å få meldingen «Hei Trude. Vi har nå behandlet søknaden din om en reportasjetur til Spania, men dessverre kan vi ikke innvilge den» med og uten et avsluttende smilefjes. Uten smilefjes blir beskjednen skuffende, med smilefjes vil den av mange oppfattes som provoserende i tillegg. Diskusjoner om smilefjes i ulike nettfora viser at dette problemet har et visst omfang.

Scott Fahlman, en amerikansk dataekspert, er kreditert for bruken av de første smilefjesene, i deres allerede gammeldagse form med en strek imellom, altså klassikerne :-) og :- (. Det skjedde i 1982, på en elektronisk meldingstavle i Carnegie Mellon-universitetet i Pittsburgh.

Han foreslo :-) for å markere meldinger som var ment å være morsomme, og :- (for meldinger som ikke var det: «Slik trenden er nå, er det trolig mer økonomisk å merke meldinger som IKKE er ment å være morsomme,» skrev Scott Fahlman.

Så kan man lure på hvorfor fyren hadde dette behovet for å vite hvilke meldinger som ikke var humoristisk ment? Var kollegene overveiende sosiopater? Kom de med for mange meldinger Fahlman ikke visste om han skulle ta alvorlig? Hadde han ikke humor?

Uansett, dette er nå alvor, og det er fag. Til nå har jeg – fordi det er vanlig – brukt begrepet smilefjes om alt. Det er feil. Strengt tatt betyr «smilefjes» et grafisk symbol, som , mens begrepet «emotikon» er tekstvarianten, altså :) eller :-). Såpass får fansen lære seg. Men jeg fortsetter med «smilefjes» for denne ene gangens skyld. Forskerne har for lengst kastet seg over fenomenet. Flere undersøkelser viser at kvinner, som man kunne vente, er verst også

til å bruke smilefjes i hytt og vær. Samtidig viser forskningen at menn forholdsvis sjelden bruker smilefjes seg imellom, mens de ofte bruker dem i kommunikasjon med kvinner. Det er jo heller ingen bombe.

Thompson & Foulger (1996) fant at et smilefjes, altså et smilende smilefjes, kan dempe visse typer negative budskap, men forsterke andre. Det tolker jeg som vitenskapelig støtte til mitt eksempel om Trude lenger oppe.

Arbeidet til Kato, Kato og Akahori (2007) tyder på at smilefjesene vil bli flere også i offentlig kommunikasjon. Folk har nemlig en tendens til å oppfatte en tekst som mer negativ enn den er ment – dersom den ikke er ledsaget av en smilende bruksanvisning.

Dette vet jeg alt om. På 1990-tallet ble jeg oppfattet som ironisk og vittig. Nå er ironien ute, smilefjesene inne og jeg sur.

Professor emeritus Finn-Erik Vinje inngir håp. Han tror smilefjesene er på vei ut. «Det var én gang en relativt fasjonabel uttryksmåte, men urbane og velorienterte bekjente har uttrykt en voldsom skepsis til smilefjesene. Jeg tror simpelthen smilefjesene er blitt for vanlige til at det er interessant for dem som ligger i front,» sa han til Aftenposten.

Det er et fromt håp, Vinje, men du tar nok feil. Lo (2008) har – litt i forlengelsen av Kato, Kato og Akahori – dokumentert at når dagens internettbrukere møter en ren tekst uten smilefjes, greier de fleste ikke å forstå den.

Det går til helvete, også her. :-(

samfunn@morgenbladet.no

Publisert 28. januar 2011

Peikarar til nettsider

Ivar Aasen-tunet: www.aasentunet.no Livet og reisene til Ivar Aasen, nettutstillinga *Rekvisittar for eit liv*, lesetips med meir.

Nynorsksenteret: www.nynorsksenteret.no. Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa.

Magasinet: www.magasinet.no Ein nettstad for ungdom i ungdomsskulen og vidaregåande skule.

Framtida.no: www.framtida.no Ein nynorsk nettstad for unge som arbeider for å styrke nynorsken og bidra til å auke engasjementet til unge.

Norsk målungdom: www.malungdom.no

Dag og Tid: www.dagogtid.no Landsdekkande vekeavis med nynorsk redaksjon

Nynorskbok.no: www.nynorskbok.no. Tips til gode nynorskbøker.

Skrivebua: www.skrivebua.no Her kan elevane legge ut eigne tekstar

Side brok: www.sidebrok.no/wordpress/

Nynorskordboka: www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html

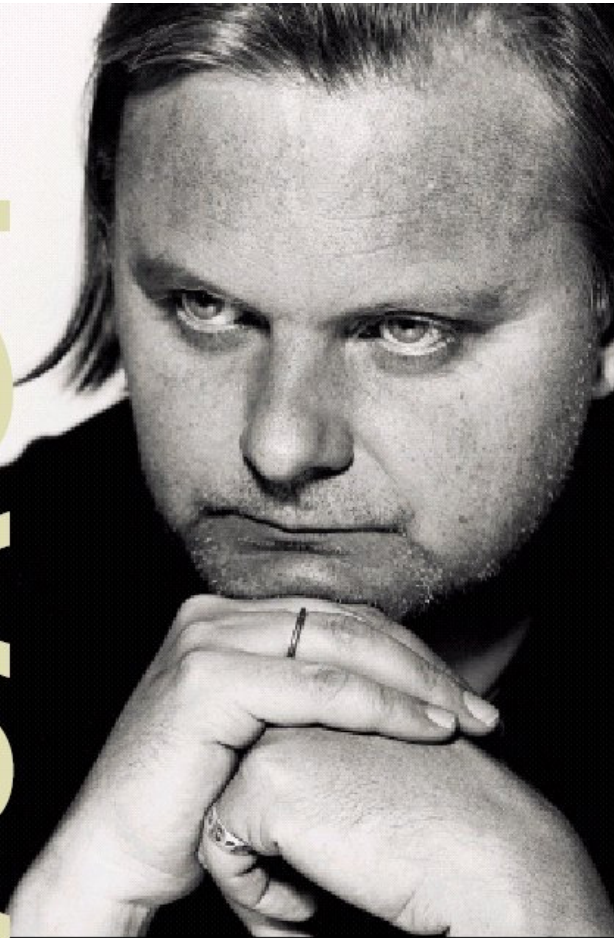
Dialektexperten: www.dialektxperten.no

Norsk språkråd: www.sprakrad.no

Tekstlaboratorium: www.tekstlab.uio.no/grei

Slang: www.slang.no

SJØLVSAGT

Eg er veldig glad i språket mitt. Eg opplever det som nedverdiggande å skulle måtte argumentere for det.

JON FOSSE
Norsklæraren 3/1991

STOLT

Det går ikkje an å rappe på noko anna enn sitt eige språk. Det beste av alt er at ungdom ofte kjem bort til oss og fortel at Side Brok har gjort det slik at det er tøft å snakke volding og ørsting. Det er tøft å vere sunnmøring igjen, og det er vi veldig stolte av.

Runar Gudnason, *Sunnmørsposten* 24.6.2004

Foto: Rune Sævig/Bergens Tidende 2004

Språk er sosiale vanar og kulturelle identitetsmerke. Språk ein høyrer eller ser lite til, blir difor uvanleg, merkeleg, rart.

St.meld.nr 35 (2007–2008) Mål og meining

VANE

Eg snakkar og skriv eigentleg nynorsk, og no lurar eg på om de vil at eg skal fortsette å skriva bokmål eller om eg skal skifte til nynorsk?

Live 12, Lærdal, www.ram0s.blogg.no, 28. mars 2010

Jeg har i hele mitt liv hatet nynorsk skriftlig over alt på jord, men når jeg leser bloggen din, forvandles nynorsk til å bli det vakreste, mest romantiske, herligste språk som fins.

Kommentar på www.hjartesmil.blogg.no, 17. januar 2010

MAKT

Vi er glade for å informera deg om at
Bokstavkjeks ikkje forskjellsbehandlar

NYNORSK
og BOKMAL

Vi synest at begge målformene
er like gode.

Kan det skrivast,
kan det etast

Bokstavkjeksa er attende i ny og betre utgåve.
Kvar bokstav er like god som før, berre med
mindre sukker og meir fullkorn frå A til Å.

Nynorsk er faktisk morsomt
og det er lett å lære.

Attaq Malik, 9. klasse, Holmlia skole, Oslo,
Bergens Tidende 14.2.2004

Nynorsk er ikkje noko du skriv,
det er noko du er eller ikkje er.

Magny Vitna, Nærsklarasen 3/1991

Ej hata å skrive nynorsk.
De høres så domt ut!!!

Jønte, 9. klasse, Volda ungdomsskule, 1996

Nynorsken og Ivar Aasen
skulle tilhørt historietimene!

Ola Tjelberg (15), Aftenposten 8.1.2004

SPRÅKDELT KULTUR

Til dem som ikke vil ha nynorsk
har jeg bare en ting å si: De er
noen j... tapere. Det er bare
fordi de synes det er vanskelig.

Harald Eia, Dagsavisen 9.1.2004

Eg synest det er heilt flott at
ikkje alle høyrest ut som dei
kjem frå Oslo.

Kong Harald 5., Norsk Tidend 2/1999

Det er ikke slik å forstå at
nynorsk er direkte vanskelig.
Det er bare så kjedelig.

Therese Smørdal Helland og Hanna Snekløvik (14)
Bergens Tidende 7.3.2004

Det største problemet til
nynorsken er at man svært
sjelden støter bort i den.

Cathrine Sandnes, Dagsavisen 19.10.2003